

Akreditovaný vzdělávací program
Příběhy porozumění. Moderní výuková metoda tvůrčího psaní k vybraným
tématům na 2. stupni ZŠ a SŠ, realizovaný v rámci projektu reg. č.
CZ.07.4.68/0.0/0.0/16_037/0000305

Vzdělávací materiály

Vzdělávací program byl akreditován MŠMT v rámci systému dalšího vzdělávání pedagogických
pracovníků pod č. j.: MSMT-508/2018-1-26

Centrum pro kulturní a sociální studie, z.s.
Praha 2019

Projekt

Příběhy porozumění. Moderní výuková metoda tvůrčího psaní k vybraným tématům na 2. stupni ZŠ a SŠ, reg. č. CZ.07.4.68/0.0/0.0/16_037/0000305
je spolufinancován Evropskou unií.

Vzdělávací materiály

k akreditovanému vzdělávacímu programu Příběhy porozumění. Moderní výuková metoda tvůrčího psaní k vybraným tématům na 2. stupni ZŠ a SŠ, č. j. akreditace: MSMT-508/2018-1-26

© Centrum pro kulturní a sociální studie, z.s.
Praha 2019

Jiří Kratochvíl

- * 1940 (Brno)

Spisovatel Jiří Kratochvíl

- ❖ Vystudoval češtinu a ruštinu na MU v Brně
- ❖ Publikoval od r. 1964, spolupracoval také s brněnským studiem Čs. Rozhlasu
- ❖ Do 80. let publikoval v samizdatu a exilových sbornících (povídky, eseje)
- ❖ Ačkoli první povídky publikoval časopisecky už v 60. letech, knižního debutu se Kratochvíl dočkal až po roce 1989; záhy si však vydobyl postavení předního reprezentanta artistního a fantaskního proudu české polistopadové prózy, který v první polovině 90. let vytvářel protipól silné vlně literatury dokumentární a tzv. autentické (vzpomínky, deníky, nestylizované prózy). Kratochvílovým dějově bohatým příběhům dominují groteskní, fantastické a bizarní prvky, motivy záhady, labyrintu, tajemných spiknutí a iluzivnosti času; postavy jsou nezřídka obdařeny nadpřirozenými schopnostmi či alespoň hypertrofovanými vlastnostmi.
- ❖ (Slovník české literatury po r. 1945, www.slovníkceskeliteratury.cz)

Kratochvíl - hlavní tvůrčí rysy

- Výrazným rysem Kratochvilových sebereflexivních textů se stává svébytný typ vypravěče-autora, ironického a manipulativního, který čtenáře průběžně informuje o své strategii i motivaci, a především mu neustále explicitě i implicitě připomíná neomezenou moc, s níž textu vládne.
- Variabilita, otevřenost a hravost vyprávění autora spojuje s literaturou šedesátých let, především s absurdními texty Ivana Vyskočila spolu s pluralitou příběhů lze však tyto rysy považovat za atributy literárního postmodernismu, k němuž byl autor později přiřazován a k němuž se i sám programově hlásil.

(Slovník české literatury po r. 1945, www.slovníkceskeliteratury.cz)

Kratochvíl a postmodernismu

- Jiří Kratochvíl bývá právem označován za jednoho z postmoderních českých spisovatelů
- Postmoderní literární text se mj. skládá i z reflexe citátů a aluzí. „Tyto postoje vedou k adaptacím zavedeného kódu a stylu formálními prostředky, jakými jsou parodie, plagiáty, pastiše, koláže.“
- Tyto literární prostředky Jiří Kratochvíl používá v hojné míře, i když někteří literární kritici by spíše mluvili o nadužívání postmoderních literárních technik.
- Nám však nejde o literární techniky, ale o to, co s nimi Jiří Kratochvíl dosahuje a proč je používá.

Literární dílo Jiřího Kratochvila (I)

- *Případ s Chatnoirem*, tato kniha měla být roku 1970 vydána, ale jelikož autor byl zakázán, vyšla po úpravách samizdatem (1978 pod názvem *Případ nevhodně umístěné šance*).
- *Medvědí román*, samizdat 1987, 1990, román
- *Uprostřed nocí zpěv*, 1992, 2010, román
- *Orfeus z Kénigu*, 1994, povídky
- *Má láska, postmoderno*, 1994, povídky
- *Avion*, 1995, román

Literární dílo Jiřího Kratochvíla (II)

- *Příběhy příběhů*, 1996, eseje
- *Siamský příběh*, 1996, román
- *Slepecká cvičení*, 1997, sbírka divadelních a rozhlasových her
- *Nesmrtelný příběh*, 1997, román
- *Noční tango*, 1999, román
- *Urmedvěd*, 1999, román

Literární dílo Jiřího Kratochvíla (III)

- *Truchlivý Bůh*, 2000, román
- *A babička slaví devětadevadesáté narozeniny*, 1999, drama
- *Vyznání příběhovosti*, 2001, eseje
- *Brno nostalgické i ironické*, 2001, fejetony
- *Lehni, bestie*, 2002, novela
- *Lady Carneval*, 2004, román
- *Herec*, 2006, román
- *Brněnské povídky*, 2007, sbírka povídek

Literární dílo Jiřího Kratochvíla (IV)

- *Slib*, 2009, román
- *Femme fatale*, 2010, román
- *Kruhová leč*, 2011, povídky
- *Dobrou noc, sladké sny*, 2012, román
- *Alfa Centauri*, 2013, román
- *...Lůžko je rozestlané. Nové brněnské povídky*, 2015
- *Jízlivá potměšilost žití*, 2017

Jízlivá potměšilost žití (román) (I)

- Moravský veterán Jiří Kratochvíl patří k nemnoha posledním důsledným obhájcům literární postmoderny.
- Jeho poslední román ukazuje, že tento literární styl má stále své kouzlo, jakkoliv v dnešní pragmatické době působí poněkud nepatřičně.
- Jízlivá potměšilost žití mnohokrát klame tělem právě tehdy, když se zdá, že se Kratochvíl přidrží tradičního příběhového schématu. Nakonec se totiž vždy ukáže, že čtenářská touha po pevné struktuře příběhu zůstane nenaplněna s možná až spektakulárně posměšným gestem.

(Z recenze, Pavel Mandys, iLiteratura.cz)

Jízlivá potměšilost žití (román) (II)

- Kratochvil přitom před čtenáře klade různé vějičky a pastičky, do nichž je pak chytá: ať je to motiv bizarní vraždy, kterou vyšetřuje charakterní, a proto od případu brzy odstavený policista, anebo fantaskní pikareskní putování inteligentního králíka poválečným a pouťorovým Brnem.
- I když čtenář přijme, že zákonitosti Kratochvilova literárního světa jsou svébytné a nepředvídatelné, že tu králíci nejen mluví, ale také čtou **Schopenhauera**, dočká se v závěru, kdy už se domáhá rozuzlení, jen kompozičního kotrmelce (vzad).

(Z recenze, Pavel Mandys, iLiteratura. cz)

Jízlivá potměšilost žití (III)

- K ději jen stručně, protože jakkoliv je barvitý, a místy dokonce napínavý, ve výsledku je jen prostředkem k výše zmíněnému balamutění čtenáře. Táhne se ve dvou liniích. Jedna se odehrává v současnosti (či možná v nějaké nepřiliš vzdálené budoucnosti) a policejní detektiv Adam Kočí v ní vyšetřuje vraždu neznámé ženy, jejíž tělo kdosi přibil na strop.
- Druhá linie z let čtyřicátých a padesátých sleduje osudy vzdělaného králíka, který se z kotce na balkóně brněnského činžáku dostane do různých domácností, kde potkává pozoruhodné figury, s nimiž vede učené řeči o nebezpečné době. Do děje vstupují různí Adamovi příbuzní a známí, spisovatel Šavel a překladatel Pavel, jejichž přátelství z vězení zničí žena, dále různé sny a halucinace a také autorovy promluvy buď v běžných odstavcích, či jako poznámky pod čarou.
- (Z recenze, Pavel Mandys, iLiteratura. cz)

...Lůžko je rozestlané: *Nové brněnské povídky* (z anotace nakladatelství)

- „Fakt vám to ještě nedošlo? Už nás čeká jen dlouhý řetěz hloupých snů v tom našem už nikdy nekončícím kómatu,“ varuje nás autor ve finále prvního textu svého dalšího povídkového konvolutu. Jeho prostřednictvím opět chrlí na svou osudovou metropoli magmaticky žhavé, psychedelicky angažované, dojemné a temně komické laudatio. Jedno je však třeba zdůraznit: Kratochvilova perspektiva je sice intimně brněnská (ohmatává a očichává město svého srdce se zanícením milence!), zároveň však i nejširší možná, doslova kosmická. Jeho vypravěčský zoom je natolik pohyblivý, až vyvolává závrať: jako by autor se svrchovaným zaujetím pozoroval divadlo světa dalekohledem i lupou současně. Chvějivě živá vlákna bravurních narativních gest a nezaměnitelně vibrujícího jazyka tak dávají vzniknout realistickým dějinným flashbackům — a zároveň bezedně fantaskním trojrozměrným gobelínům, pro něž bychom v aktuální tuzemské literatuře jen těžko hledali přirovnání. Přesto své souputníky autor má... Na klopě prvního souboru Brněnských povídek (2007) bylo řečeno, že je „Borgesem české literatury“. Dodejme nyní, že třeba také pokrevním příbuzným Ladislava Klímy. Neboť i Kratochvilův vypravěčský „egodeismus“ je čímsi absolutní.

...Lůžko je rozestlané: Nové brněnské povídky – z recenze J. Peňáse (2015) (I)

- Kratochvilovský znalec (nebo prostě jeho čtenář) v každé jeho další knize najde řadu motivů, které se už mnohokrát objevily v jeho rozsáhlém díle (třeba kde všude se už vyskytli hodináři, funkcionalistická architektura, tajemná žena, záhrobní famme fatale, měnící se v upíra, narážka na Andrejevovy povídky nebo třeba oblíbená metafora krásy a hrůzy, králičí kožka, na niž se slétávají brilianty tlustých masařek...). Snad základním hlubinně osobním tématem je pak použitelnost a manipulovatelnost člověka ke zlu. Je to téma, které je zároveň traumatem i obsesí. Ovšem obsesí, jíž dávají dějiny bohužel zapravdu.
- Jsou tu povídky, které značkují okružní cestu kolem Brna, která je zároveň cestou skrz středoevropské dějiny. Nádherná je povídka *Flétna* o procesech 50. let, viděných senzitivním zrakem malého chlapce. Nebo vzpomínková próza *Keř*, v níž onen keř je jedinou věcí, která po letech evokuje rodinnou tragedii, jíž byl malý vypravěč netušeným svědkem. Pod ten keř byl zahrabán rodinný kocour, jenž byl posledním pojítkem se světem pro lidi, kteří přežili smrt svých dětí.

...Lůžko je rozestlané: Nové brněnské povídky – z recenze J. Peňáse (2015) (II)

- Je to pouť osobní, ryze kratochvilovská se svými konstantami (Brno, deformované dějiny, estébáci, mafiáni, Rusko jako zdroj hrůzy i fascinace) a osobními obsesemi (pocit osamocení, solitérství, nenaplnění jakési hryzavé touhy...) Ale zároveň je to typicky kratochvilovská cesta dějinami 20. století s několika přesahy do současnosti, do té spíše už zase ošklivé doby, do níž prosakují výpary z hnusné minulosti: *Případ zasmrádlé studny*. Je to vcelku i v jednotlivostech obraz dějin ve vypouklém a deformovaném zrcadle, které někdy ještě navíc praskne nebo do něj kdosi hodí vidle... Velký pán příběhů. I ty střepy jsou fascinující, tím spíš, jak lehce si o ně lze pořezat hnáty.

...Lůžko je rozestlané: Nové brněnské povídky – z recenze J. Lojína (2015) (I)

- Autor se velmi často vrací do období konce druhé světové války, socialismu a přechodu k režimu po roce 1989. Většinou jde o témata, která se autora vnitřně hluboce dotýkají. Nejde ovšem jen o jakousi Kratochvilovu autobiografii – jeho zážitky jsou sice pro povídky inspirací, ale autor na nich staví zcela jiné a nutno zdůraznit, že velmi originální příběhy. Kratochvilovi rozhodně není možno upřít fantazii a volnost, s jakou ji aplikuje. Mantinely, které by ji měly omezovat, prostě neexistují.
- Většina povídek je nových, pouze Muchacha dormida, sen o spící dívce, Já lošad' a Případ zasmrádlé studny tvoří spojnici mezi novými brněnskými povídkami a předchozími sbírkami. Jiří Kratochvil to uvádí v autorské poznámce, i když jeho příznivci si určitě jeho texty dobře pamatují. Ostatní mají možnost porovnat staré s novým a udělat si obrázek, kam Kratochvilovo dílo směřuje.

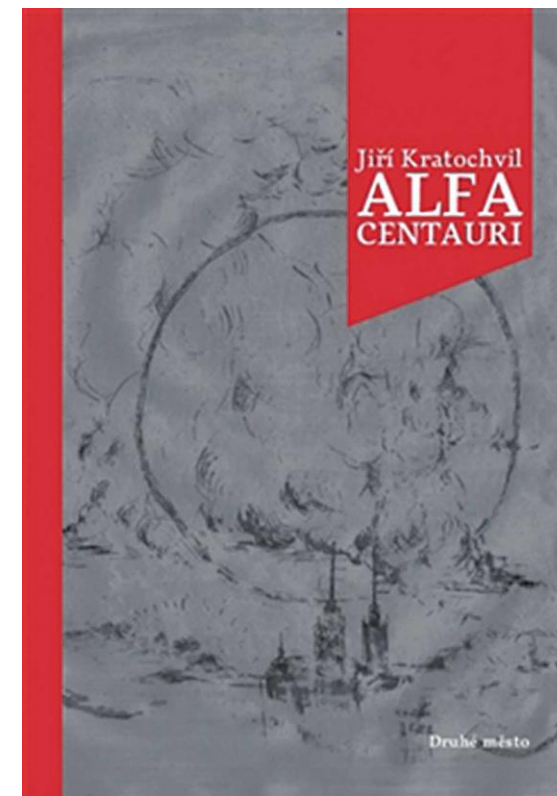
...Lůžko je rozestlané: Nové brněnské povídky – z recenze J. Lojína (2015) (II)

Nové brněnské povídky je příjemné čtení provokující svou fantazií a připomínající – i když to není primárním účelem textů – naši nedávnou minulost. Množství knih, pravidelně vydávaných Jiřím Kratochvilem po ukončení jeho nuceného mlčení, dává naději, že příštím rokem se do výborného románu nebo povídkové sbírky tohoto autora opět začtem.

Alfa Centauri román - z anotace

- „Asi bych se měl hned na začátku představit,“ otevírá prózu Jiřího Kratochvila jeden z vypravěčů, jinoch Jonáš. Vězme, že Jonáš byl jako nemluvně nalezen za průtrže mračen v liduprázdné tramvaji, podobné břichu velryby v rozbouřeném moři. Do jeho osudu po letech vstoupí záhadný bezdomovec Charlie, muž „mnoha řemesel“, ovšem postižený ztrátou paměti. Charlie čím dál čiperněji pečuje o Jonášovu výchovu a vzdělání, jako by ho připravoval na cosi mimořádného. Okolnosti jsou nejasné, avšak oba hrdinové se v brněnských Černých Polích nesečkali náhodou... Kratochvilovo romaneto je další z jeho děl typických košatou imaginací, spleťtými příběhy i nečekaným finále.

Alfa Centauri – recenze (I)

- I v této knize se autor projevil jako fascinující vypravěč kombinující realitu a fantazii, neváhající používat nepravděpodobné až absurdní zvraty. V jeho podání to není nedostatek schopnosti posunout děj jiným způsobem, ale hravost, s jakou Kratochvíl ke psaní přistupuje. V textu se setkáváme s typickými autorovými motivy – emigrací, společenskými změnami po roce 1989, ale i dobou, kdy nemohl publikovat a psal „do šuplíku“ bez perspektivy, že se jeho práce dostane na veřejnost.
- Kratochvíl neustále mění způsob vyprávění, střídá er formu s ich formou, někdy je dokáže vystřídat v každém odstavci, často střídá i vypravěče. Přesto text nepůsobí dojmem chaosu. Autor hýří nápady, náladami, barvami jako velkolepý ohňostroj. Ve své hravosti si může Jiří Kratochvíl dovolit zaplnit svou knihu i tak nepravděpodobnými postavami, jako je třináctiletý hoch Jonáš, který hltá vědomosti a nasává výklady neznámého Charlieho jako houba.

(z recenze J. Lojín)

Alfa Centauri – recenze (II)

- V souladu s označením jednotlivých hvězd v souhvězdích i autor rozlišuje kapitoly svého romaneta řeckou abecedou, začíná alfou, poctivě pokračuje k písmenu théta, pak najednou skočí rovnou na omegu, tvořící symbolický závěr. Kniha je doplněna ilustracemi brněnského výtvarníka Jana Pražana.

Romaneto *Alfa Centauri* rozhodně nezklame příznivce Jiřího Kratochvila, patří k jeho nejvýraznějším knihám poslední doby. Neříkám k nejlepším, protože jeho knihy nelze dělit na dobré a špatné.

(z recenze J. Lojín)

Alfa Centauri – recenze (II)

- Že je to všechno velmi splavné, virtuózní, jemně ironické, ale i velmi tělesné, krevnaté, to k tomuhle talentovanému tvůrci již tradičně patří. S čím tu však Kratochvíl zachází, s tím také schází. Vyústění zvláštních brněnských dějů je sice barvité, jenže v podstatě tezovité a myšlenkově nezajímavé a zřejmě tomu ani nemohlo být jinak. A protože v pravém, původním slova smyslu u Alfa Centauri o romaneto nejde, nestane se příliš, když nyní obnažíme, kam se próza vyvine.
- Vyjde najevo, že Jonáš a Charlie byli do současného Brna vrženi, považte, z francouzské minulosti, aby se do ní pak zase vrátili – proto také z jihomoravské metropole náhle záhadně zmizeli. V té minulosti měli být nápomocni tomu, aby se dějiny vyvíjely jinak, než se pak vyvíjely. Aby francouzská revoluce, ta matka moderních krveprolití, nenastala, aby moderní evropské dějiny plynuly bez převratů, excesů, katastrof. Neptejte se ovšem na podrobnosti a neuvažujte moc nad logikou těchto časoprostorových hrátek, Kratochvíl se propracovaným konceptem alternativních dějin a paralelního civilizačního vývoje také netrápí.
- (z recenze, J. Chuchma)

Alfa Centauri – recenze (IV)

- Při autorově fabulačním hračkářství těžko něco z textu brát jako ryze věcnou a bernou minci, ale přece jen se o to pokusme. Kratochvil před závěrečným rozvinutím antirevoluční francouzské vlajky vystřihne v téměř memoárové tónině pro sebe typický odskok. V něm vypráví, jak v osmdesátých letech, když pracoval jako kotelník a ve volném čase se mořil se svým prvním rozsáhlým textem, Medvědíím románem, měl za kolegu jistého pana Grüna, jehož památce Alfu Centauri také připsal. Grün za války několik let strávil v koncentráku a jeden jeho polský přítel mu předal námět na román – co by bylo, kdyby se Hitler nestal vůdcem, nýbrž malířem. Pan Grün příteli, který ovšem lágr nepřežil, slíbil, že takový román jednou napíše, ale nestalo se tak. A námět pak vnucoval v kotelně Kratochvilovi, který jej odmítl. Nyní se tedy, již coby zavedený a respektovaný spisovatel, v jakési laskavé vzpomínce na pana Grüna pokusil o volnou variaci pracující s motivem alternativní historie. Protože Jiří Kratochvil je téměř jistě nejzdatnější fabulátor současné české literatury, takovou variaci zkomponoval a coby řemeslný výkon je to možná hodné pozoru. Jenže Alfa Centauri zůstává právě jen u toho výkonu.

(z recenze, J. Chuchma)

Femme fatale (román) 2010

- Román *Femme fatale* má dvě části: první je příběhem mimořádně úspěšné spisovatelky, která se po roce 1989 stane z člověka na okraji společnosti, málem hounlesáka, primadonou, ale mimořádný společenský úspěch ji postupně vede do etické propasti, katastrofy. Závěrečné kapitoly první části jsou blízké antické tragédii, která vše zničí, rozmetá. Druhá, katarzní část (stejně obsáhlá jak ta první) je vlastně obráceným zrcadlem první části, hrdinka v ní prochází snad peklem a očištěm a řečeno jinými slovy, možná černým tunelem, na jehož konci je snad světlo. První část je drsně realistická, druhá fantaskně imaginativní. Odehrává se v první polovině devadesátých let v Brně. Závěrečná kapitola první části pak v současnosti, v roce 2009.

Femme fatale - recenze

- Kratochvilův román je pochopitelně nutno posuzovat především jako kompaktní celek, což ovšem výslednému dojmu z knihy spíše ubližuje. Ačkoliv jsou oba dílčí texty na mnoha úrovních provázány, již samotný děj z nich činí texty příliš nesourodé. Přečtení celého románu sice přinese jistou satisfakci v podobě osvětlení pravého významu několika dílčích motivů (domnělé dvojnictví či proměny gobelínu), ale současně daleko silnější pocit čtenářské frustrace z řady otázek románem nutně nastolených a přitom nezodpovězených, z nichž tou nejpálčivější je vůbec samotný význam celé druhé části. *Buben* totiž místy působí jako donekonečna natahovaná pointa prvního příběhu, jindy připomíná spíše názornou ilustraci faktu, že autorově vůli se v literárním díle meze nekladou, a jen v nejsvětlejších okamžicích se přibližuje žánru alegorie (mikrosvět vs. makrosvět).
- Jiří Kratochvil mohl vydat novelu s poetickým názvem *Noční slunce*, která by čtenářům nabízela čtivý příběh i skromné ohlédnutí za porevolučními proměnami naší společnosti. Nakonec nám však bohužel předložil román, který je dokladem toho, že méně je někdy více.

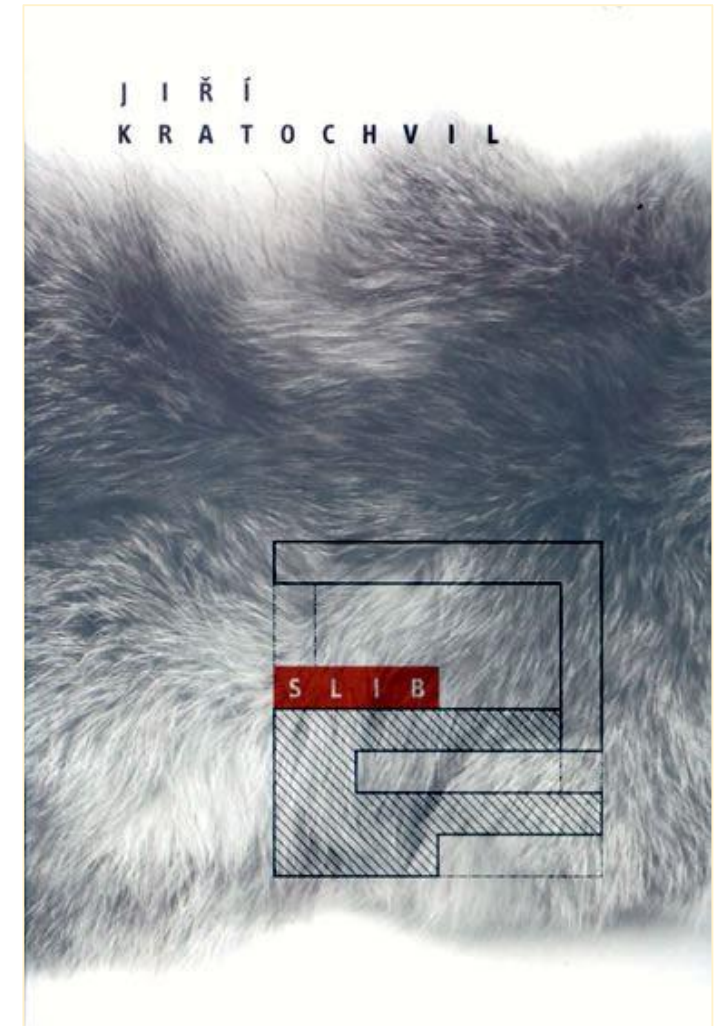
(z recenze, P. Nagy)

Slib (román) 2009

Anotace:

- Příběh románu Jiřího Kratochvila se odehrává především v první polovině padesátých let v Brně. Hlavní postavou je brněnský architekt, Kamil Modráček, svou orientací blízký funkcionalismu, ale přinucený v první polovině padesátých let stavět socialistické bytovky.
- Román je navíc taky jakousi exkurzí do brněnské architektury. Název Slib je narážkou na novelu F. Dürrenmatta, kde se nepodaří naplnit slavnostní slib, vlastně taky přísahu, a vše dopadne zcela nečekaně.

Slib - z recenze (I)

- Román nese podtitul „rekviem za léta padesátá“, což by mohlo sugerovat další tryznu za oběti komunistické mašinérie. *Slib* se však místo toho zručně pohybuje na pomezí tragédie a grotesky.
- Na rovině vypravěče se zrcadlí ústřední metafora Slibu. Podobně jako Kamil Modráček i on vězní postavy ve zlaté kleci. Je majitelem klíčů a stále zpřítomňovaným architektem metafory o šalebné pomstě. Otevřeně podléhá kouzlu manipulace, svými hrdiny vláčí a vstupuje do jejich vnitřních monologů žertovnými glosami. Takový přístup hraničí se svévolí – a té se Kratochvíl bohužel nevyvaruje.
- Vyprávění chybí ona iluzorní svoboda uvažování a celistvé nitro; mají tím pádem sklony k zpovrchnění. Autor obdivuhodně bohatým stylovým rejstříkem dokáže odlišit jednotlivé promluvy, ale hlubší charakterizace naráží na zmíněnou podřízenost dostředivému půdorysu jeho stavby. Postavy jsou dočasnými nositeli pohledu, prázdnými skořápkami, které vypravěč naplní a vzápětí opustí.

(recenze V. Schmarc, iLiteratura.cz)

Slib - z recenze (II)

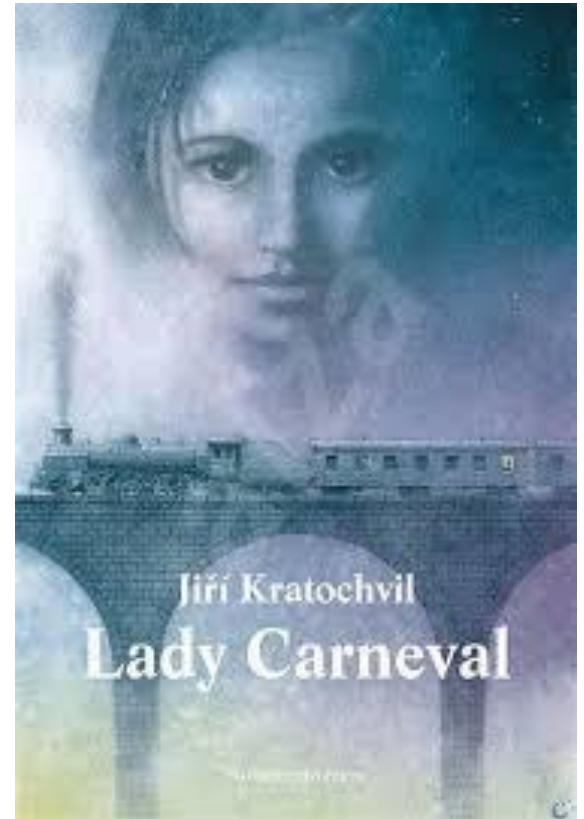
- Kratochvilova nová kniha nesochá křečovitý pomník obětem komunistické zvůle. Neuzavírá místo pro komiku a absurditu, skrze niž se uhrančivá zrudnost stalinské utopie vyjevuje přirozeně.
- Metaforickou strukturou poodhaluje cosi univerzálního v lidské povaze – neodolatelnost pomsty, sklon podléhat utopiím, podmanivý pocit třímání „volantu dějin“, ale i opojnou iluzi kontroly nad vlastním příběhem.
- Jakkoli Kratochvil podvratnou sílu vyprávění autoritativně ovládá, *Slib* v žádném případě není schematickým žalozpěvem. Spíše souzní s výrokem Slavoje Žižeka na adresu reprezentací velkých traumat lidských dějin: „Smích je jeden ze způsobů, jak se vyrovnat s nepochopitelným.“

(recenze V. Schmarc, iLiteratura.cz)

Lady Carneval (román) 2004

- Zatímco východoněmecká socialistická kráska Katarina Wittová, prý Honeckerova milenka, pokračovala i po pádu berlínské zdi v závratné kariéře, neméně krásná Češka Olga Abelová, která nikdy nebyla Husákovou milenkou (jen se o něj pět dní po operaci starala), nastoupila na počátku devadesátých let svou trýznivou cestu. Očistcem, peklem, anebo jen zlým zřetězením náhod?

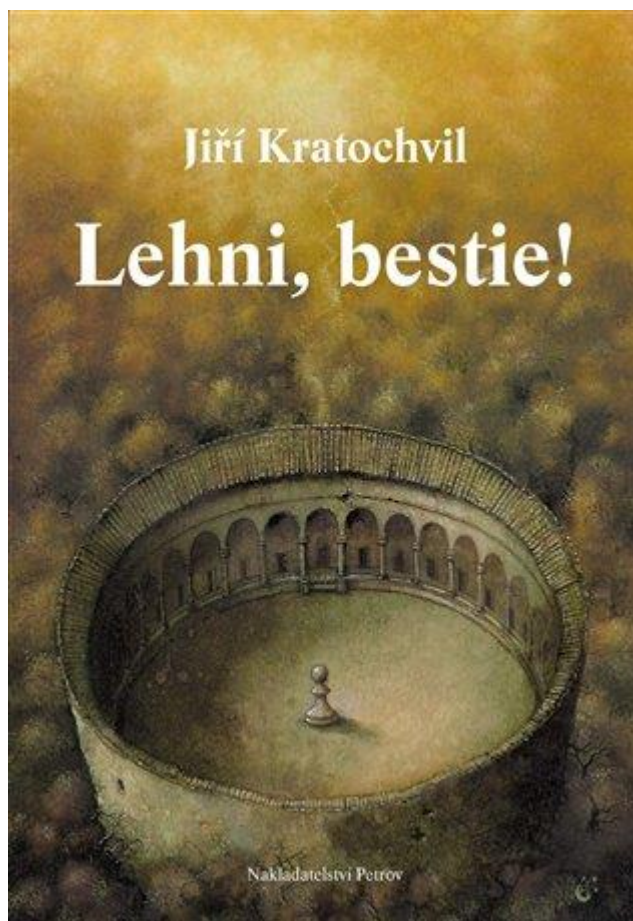

Lady Carneval - recenze

- Autor se opět vrací do svého oblíbeného Brna – tentokrát do něj zasadil příběh fantastické ženy Olgy Abelové, přezdívané Lady Carneval, která se v roce 1987 provdala za zpěváka, dostala se na stránky časopisu Květy, týden pečovala o bývalého prezidenta a nejpodivuhodnější věci prožila po listopadové revoluci: dostala se na seznamy spolupracovníků StB a setkala se třemi různými muži, bez nichž by se vlastně obešla, kteří jí však zcela změnili život.
- Naléhavost sdělení, kterou můžeme najít v *Medvědím románu* (1990) nebo v *Avionu* (1995), v *Lady Carneval* neobjevíme. V posledních prózách je Kratochvíl jaksi „uživatelsky přátelštější“. Zůstává nadále věrný svým vypravěčským postupům, jen jeho příběhy se trochu zbanalizovaly. Jisté nicméně je, že má o čem psát – a také ví, jak to dělat. Dokáže svého čtenáře strhnout tak, že tento mu i leccos opustí. K jeho knihám se totiž pořád dá přistupovat dvojím způsobem: jako k prostému čtenářskému hitu, či jako k rozbujelé interpretační džungli, fistikovanou přednáškou s filosofujícím podtextem. (z recenze, M. Ljubková)

Lehni bestie (novela)

- Podnětem pro Kratochvilův nový novelistický román se staly události z 11. září 2001. Onou bestií ovšem není bin Ládin a islámský fundamentalismus, ale tvoří jen jakousi analogii k jiným formám zla a násilí v hororovém příběhu, který je zasazen do padesátých let v Čechách. Přestože se nikdy nestal, jeho vyznění je neskutečně skutečné a aktuální.

Lehni bestie – recenze (I)

- Autor napsal příběh, který se odehrává v Československu počátkem 50. let a jehož hrdiny jsou unesené a nikdy nenalezené děti, které důkladná ideologicko-psychologická masáž důstojníků StB zpracovává pro velkolepý a bombastický monstrproces, k jehož zinscenování dal popud sám Nesmrtelný (Stalin).
- Obětováním mladé, nevinné krve se má obrodit mýtus věčné **REVOLUCE** usilující o nastolení dokonalého společenského řádu (komunismu), neboť mučednictví a smrt dětí mají vzkřísit původní vznešené ideje, z nichž už začala vyprchávat šťáva. Samotný plán vychází z inspirace dávnou dětskou křížovou výpravou, jež skončila tragicky.
- Vypravěčem je nadprůměrně inteligentní dospívající chlapec (Spartakus), který je vybrán, aby stál v čele celého spiknutí jako vůdce a zároveň hlavní viník. Postupně je velmistrem (velicí důstojník Stb) zasvěcován do náročnosti úkolu, setkává se s dalšími dětmi, které dostaly jména významných osobností (Robbespierre, Marat, Kosmoděmjanská apod.), aby všichni společně nakonec zahořeli pro oběť, kterou mají přinést, neboť dospělí ji již nejsou schopni dát a prožít až do samotného konce, dokud jim smyčka nestáhne hrdlo a kat nesrazí vaz.
(z recenze M. Ciler)

Lehni bestie – recenze (II)

- Zvrácené je velmistrovo srovnávání smyslu oběti v křesťanském a revolučním pojetí, stejně jako jeho slovník, v němž záměrně mísí pojmy z obou myšlenkově naprosto odlišných způsobů vnímání lidské existence. (Vaše odměna bude ve vaší smrti. Na popravu půjdete jako prvotní křesťané ke svátosti oltářní. Smrt bude vaší hračkou a touha zemřít se stane vaší sladkou extází.) Velkolepá premiéra se ovšem nekoná, neboť Nesmrtelný zemře a jeho nástupci si již podobnou obscénně-morbidní záležitost nepřejí.

(z recenze M. Ciler)

Medvědí román, 1990/urmedvěd 1999 (nová verze)

- Román, napsaný s velkou fantazií a propracovaným smyslem pro absurditu, evokuje atmosféru bytí v policejním státě.
- Působivě je zde znázorněno sídlištní prostředí a jeho neblahý vliv na mezilidské vztahy i lidskou existenci všeobecně.
- „Tento román je naprosto bezohledný ke čtenářům, ale zároveň je to moje nejcennější a nejdůležitější kniha, z níž nestydatě tyjí všechny mé knížky, které vyšly v devadesátých letech,“ prohlásil na adresu své poslední rozsáhlé prózy sám autor. Vychází v nezměněné podobě tak, jak byla v letech 1979–1983 napsána.

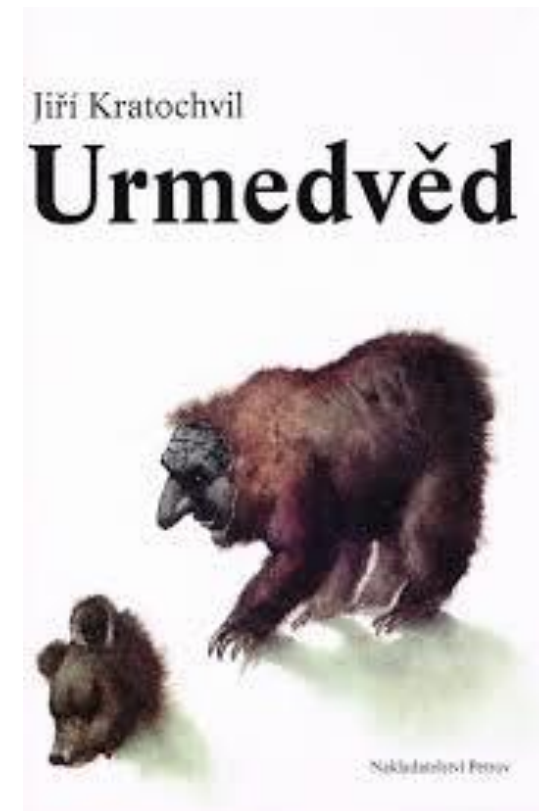

Medvědí román/urmedvěd 1990/1999 (I)

Nejvýznamnějším a všeprostopujícím momentem, na kterém je celý román vystaven, je tedy – když si vypůjčím termín M. M. Bachtina – zkouška románové promluvy. V řeči paradoxu ji lze charakterizovat otázkou: je možné udržet existenci románu, jestliže vzbuzuje pochybnosti jeho nejvlastnější esence – příběh, se vším pořádáním, které je mu vlastní?

Kratochvíl v *Urmedvědovi* našel odpověď: v románu dal prostor “totalitnímu” postavení vypravěče a jeho promluvy jako jediného magnetu, který drží románovou strukturu pohromadě. Výsledek pokusu o otevřený systém pak paradoxně může skončit ve své inverzní podobě: aby byl v záplavě pochyb, jež ohrožují jeho vlastní podstatu, vůbec myslitelný, musí ke své záchraně stanovit axiom, který bude moci celou stavbu (celou hru) držet pohromadě.

(z recenze, P. Chleboun)

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
OP Praha – pól růstu ČR

Medvědí román/urmedvěd 1990/1999 (II)

Lze tedy říci, že axiomem *Urmedvěda* jako otevřeného systému zpochybňujícího platnost románové promluvy je totalitní vypravěč, který si s cynickou skepsí uvědomuje, že jeho promluvy nemohou adekvátně reprezentovat románový svět, a tak s nimi nakládá, jak se mu zlíbí, aby to dal najevo i čtenáři.

Formálně je to experiment na samé hranici literární akceptovatelnosti, a jak dokázala závěrečná kniha tohoto Kratochvilova “totalitního” období, čtenáři i část odborné veřejnosti přece jen volají po příbězích, jejichž paralelním stínem nebude všudypřítomný instrumentář (nebo dokonce komentář) vtělený přímo do románové stavby, ať už v auktoriálních, nebo vypravěčských pasážích.

Vzhledem k dosud poslednímu titulu *Truchlivý bůh* se zdá, že Kratochvil už má za sebou období testů v románové laboratoři a nyní se přesunul do observatoře, kde již není třeba napořád ohledávat, jak v sobě příběhy uchovávají stopy lidské existence.

(z recenze, P. Chleboun)

Jiří Kratochvíl – postmoderní prozaik a česká realita

- V této prezentaci jsem se zaměřil na citace, které převážně kladně hodnotily díla Jiřího Kratochvíla. Přesto však je dobré na závěr připomenout i ta negativní. V těch se objevují přívlastky jako „artistní“, „sebestředná“ nebo „zaumná“.
- Tyto kritické postoje je třeba zařadit do kontextu jisté literárně kritické „kolize“ mezi částí literárních teoretiků a spisovatelů a spisovatelek, která započala zhruba na konci 90. let minulého století a pokračuje doposud.
- Kritika Jiřího Kratochvíla je totožná s kritikou postmoderní literatury z pozic filozoficky nejbližší asi jistým druhům „realismů“ a z přesvědčení, že spisovatel by měl zpracovávat témata pro co nejširší okruh čtenářů. Vzdáleně to připomíná ohlasy literární kritiky socialistické éry, i když nyní s různými hodnotovými předznamenáními.
- Nejde zde však o texty Jiřího Kratochvíla ani o postmodernismus, v těchto diskusích jde spíše o to odmítnout pojetí literatury jako volné autorské tvůrčí interpretace „reality“ a o pokus do jisté míry ji uvést v soulad s „mým“ pojetím obrazu světa, ať už jakéhokoli.
- Přesto všechno zůstává Jiří Kratochvíl jedním z nejdůležitějších polistopadových autorů, který neochvějně následuje své inspirace. (T. Zmeškal).

